

АНГЛОМОВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ ДИСКУРС ГРЕЦІЇ

ENGLISH-LANGUAGE ENVIRONMENTAL DISCOURSE IN GREECE

Столярова А.А.,

orcid.org/0000-0002-9981-2222

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри англійської філології та міжкультурної комунікації

Навчально-наукового інституту філології

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Пропоноване дослідження присвячено вивченню англомовного екологічного дискурсу Греції. Предметом розвідки є специфіка вживання греками англійської мови в межах екологічного дискурсу. Матеріалом слугували публікації, оприлюднені на офіційному сайті організації Enaleia, заснованої грецьким екоактивістом Лефтерисом Арапакісом. Примітною рисою цього сайту є те, що, на відміну від вебсторінок інших екологічних організацій Греції, він не має грецькомовної версії. На сайті розміщено публікації про діяльність організації та інтерв'ю екоактивіста, які він давав англомовним виданням. Авторство публікацій про діяльність організації залишається під питанням, адже точно невідомо, хто створював ці тексти – греки чи носії англійської. З погляду правильності англійської мови вони бездоганні. Проведене дослідження дозволило встановити, що лексичну основу цих текстів утворює загальноновживана лексика та загальнозрозуміла частина екологічної термінології, якою вміло оперує автор. Ці тексти також переобтяжені усталеними словосполученнями, штампами та кліше. Аналіз вказаних публікацій на синтаксичному рівні продемонстрував неочікуваний для такого роду текстів результат: у них відчутно переважають короткі, прості за структурою речення. Виявлена особливість може пояснюватися декількома причинами: тим, що тексти писав неносій англійської мови, та тим, що вони адресовані неносіям мови і неспеціалістам у галузі екології. Припускаємо, що це навмисне спрощення, аби інформація легко сприймалася пересічними людьми усього світу. Лексика, вживана екоактивістом в аналізованих інтерв'ю, є практично такою ж, що й у вищезгаданих публікаціях, проте, на відміну від них, мовлення Арапакіса є доволі емоційним. Це пов'язано з особливостями усного мовлення як такого, з тим, що він є небайдужим до справи, та там, що англійська не є його рідною мовою. В його інтерв'ю часто трапляється емоційно забарвлена лексика. Синтаксис реплік Арапакіса в розглядуваних інтерв'ю є цілком характерним для усного мовлення. Його репліки рясніють короткими реченнями і вставними словами. На відміну від публікацій, в інтерв'ю Арапакіса помітні неточності і помилки у вживанні англійської мови. Зокрема, він часто використовує простий теперішній час замість теперішнього тривалого, оскільки еквіваленту останнього в грецькій мові немає. Хоча роль англійської мови як міжнародної очевидна, проте у нашому випадку йдеться про тривожні тенденції – перші ознаки звуження сфери функціонування національних мов: грецька мова поступово витісняється англійською в екологічному дискурсі.

Ключові слова: грецький екологічний дискурс, англійська мова, неносій мови, лексика, синтаксис.

The present article deals with the English-language environmental discourse of Greece. The subject of the research is the specifics of the use of English by Greeks within the framework of environmental discourse. The material includes publications that can be found on the official website of the Enaleia organization, founded by the Greek environmental activist Lefteris Arapakis. A notable feature of this site is that, unlike the webpages of other environmental organizations in Greece, it does not have a Greek-language version. The site contains publications about the organization's activities and interviews with this environmental activist that he gave to English-language media. The authorship of the publications about the organization's activities remains in question, since it is not known for sure who created these texts – Greeks or native speakers of English. In terms of correctness of the English language, they are impeccable. The conducted research allowed us to establish that the lexical basis of these texts is formed by commonly used vocabulary and a generally understandable part of environmental terminology, which the author skillfully operates with. These texts are also overloaded with clichés. The analysis of the publications in question at the syntactic level demonstrated an unexpected result for this type of texts: they are significantly dominated by short, simple sentences. This feature can be attributed to several factors: the fact that the texts were written by a non-native English speaker, and the fact that they are addressed to non-native English speakers and non-specialists in the field of ecology. We assume that this is a deliberate simplification so that the information is easily perceived by ordinary people around the world. The vocabulary used by Lefteris Arapakis in the analyzed interviews is virtually the same as in the above-mentioned publications, however, unlike them, Arapakis' speech is quite emotional. This is due to the peculiarities of oral speech as such, the fact that he is not indifferent to the matter, and the fact that English is not his mother tongue. Emotionally coloured vocabulary often occurs in these interviews. The syntax of Arapakis' remarks in the interviews is quite typical of oral speech. His remarks are replete with short sentences and interjections. Unlike in the publications, in Arapakis' interviews there are noticeable inaccuracies and errors in the use of English. In particular, he often uses the present simple tense instead of the present continuous, since there is no equivalent of the latter in the Greek language. Although the role of English as an international language is obvious, in this case we are witnessing alarming trends – the first signs of the narrowing of the sphere of functioning of national languages: Greek is gradually being supplanted by English in environmental discourse.

Key words: Greek environmental discourse, the English language, non-native speaker, vocabulary, syntax.

Постановка проблеми. Першими згубні наслідки бездумної економічної діяльності людини усвідомили у 1960-х рр. розвинені країни Заходу, оскільки саме вони були на той час найбільшими забруднювачами довкілля. Так у надрах західного, передусім англомовного світу почала процес свого становлення природоохоронна сфера і сформувалися її ціннісні орієнтири. Людська діяльність у сфері збереження природи знаходить своє відображення в екологічному дискурсі – явищі настільки ж складному і багатоплановому, як і сама ця діяльність. Дослідники в основному погоджуються з тим, що екологічний дискурс – це сукупність усних та письмових текстів, що належать до різних стилів та жанрів, об'єднаних спільною тематикою. Усі вони присвячені стану довкілля і засобам його охорони. Основною метою екологічного дискурсу є формування екологічної свідомості громадян [1, с. 9].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Хоча ядром екологічного дискурсу є науковий дискурс, останній не зміг би справити значний вплив на соціум через свою недоступність пересічному громадянину. Формування громадської думки щодо необхідності захисту довкілля взяла на себе екологічна журналістика, що почала активно розвиватися у 2-й пол. XX ст. [2, с. 241]. Вивченням феномену екологічного дискурсу та екологічної журналістики як його невід'ємної складової займалися чимало зарубіжних та вітчизняних учених, зокрема А. Хансон [3], М. Ньюзіл [4], Д. Арлт [5], О. Беляков [6], Д. Олтаржевський [7], І. Розмаріца [1] Дж. Дризек [8], Дж. Лакофф [9], О. Бабице [10] та ін.

Усвідомлення суспільством необхідності попередження глобальної екологічної катастрофи поступово призвело до політизації екологічного порядку денного і появи різноманітних екологічних рухів та екологічного активізму. Помічено, що чим глибше проникає екологічна тематика в різні сфери діяльності людини, тим сильніше змінюється мова екологічного дискурсу, стаючи дедалі менш науковою та все більш емоційною [2, с. 242]. Зміни, що відбуваються, привертають увагу дослідників різних галузей, зокрема мовознавців, що і визначає **актуальність** даної проблеми.

У межах цієї розвідки ми поставили перед собою **мету** дослідити лінгвістичні особливості англомовного екологічного дискурсу Греції та спробувати пояснити їх. Крім того, намагатимемося зробити висновки про роль англійської мови у світовому екологічному дискурсі та спрогнозувати його подальший вплив на екологічний

дискурс Греції. **Об'єктом** дослідження виступають матеріали, розміщені на офіційному сайті організації Enaleia, заснованої грецьким екоактивістом Лефтерисом Арапакісом, **предметом** – особливості використання англійської мови неносіями в контексті екологічного дискурсу Греції. **Матеріалом** розвідки слугували публікації зі вказаної вебсторінки, датовані останніми трьома роками.

Виклад основного матеріалу. У наш час екологічний дискурс бурхливо розвивається не лише на Заході, а й в усьому світі. Цьому сприяє зростання рівня освіти населення всіх континентів, процеси глобалізації та поява нових засобів передачі інформації (інтернет, соціальні мережі, блоги тощо). Не стоїть осторонь актуальних питань сучасності і Греція – член ЄС. Останнім часом грецькі ЗМІ приділяють пильнішу увагу екологічним проблемам як глобального, так і місцевого рівня. Щоправда, більшість публікацій, присвячених глобальним питанням, є перекладом матеріалів, взятих із закордонних ресурсів, і лише матеріали, присвячені місцевим проблемам, є, як правило, автентичними. Як ми зазначали в одному з наших попередніх досліджень, наразі частка таких автентичних публікацій є незначною. Про незрілість екологічної журналістики у Греції свідчить жанрова бідність публікованих матеріалів. Переважна більшість публікацій, що з'являються на шпальтах онлайн-газет Греції, належать до інформаційних, а не аналітичних жанрів. Крім того, відчутна частка матеріалів є недостатньо адаптованими до аудиторії неспеціалістів [2, с. 243].

З іншого боку, варто зазначити, що в Греції діють чимало міжнародних та місцевих екологічних організацій. Серед перших можна назвати, зокрема, Greenpeace Greece [11], World Wildlife Fund Greece [12] та Mediterranean Institute for Nature and Anthropolos [13]. До других належать Hellenic Society for the Protection of Nature [14], Greek Wildlife Alliance [15], Arcturos [16], Hellenic Ornithological Society [17], Sea Turtle Protection Society of Greece [18], Hellenic Society for the Study and Protection of the Monk Seal [19] та ін. Усі зі вказаних організацій мають офіційні сайти, через які вони координують та висвітлюють свої кампанії. Ці вебсторінки мають як грецьку, так і англомовну версії.

У той же час у Греції успішно діють окремі екоактивісти, що стали відомими завдяки своєму новаторству та нетривіальному підходу до вирішення тієї чи іншої екологічної проблеми. Одним із таких активістів є відомий як у себе на бать-

ківщині, так і поза її межами Лефтерис Арапакіс. Арапакіс – відомий грецький екоактивіст і підприємець, чия діяльність присвячена боротьбі із забрудненням океану пластиком і залученню рибалок до його очищення. У 2016 р. він створив компанію Enaleia [20], на базі якої почав втілювати у життя свій проект. Зібране грецькими рибалками сміття тепер переробляється на нові продукти, такі як одяг та меблі. У 2020 р. Програма ООН з довкілля (ЮНЕП) нагородила його премією «Молодий чемпіон Землі» (Young Champion of the Earth), а наступного року його було призначено Послом Середземноморського узбережжя. Станом на 2025 р. його ініціатива охоплює понад 6000 рибалок у кількох країнах, що дозволило витягти з води понад дві тисячі тонн пластику та інтегрувати його в економіку замкнутого циклу [21].

Заснована Лефтерисом Арапакісом організація Enaleia має офіційний сайт, який ведеться виключно англійською мовою і не має грецькомовної версії. Вебсторінка містить публікації-звіти про діяльність організації, транскрипти інтерв'ю, які він давав західним журналістам, та статті в американській пресі, що розповідають про його дитинство і кар'єрне зростання.

Що стосується публікацій про діяльність організації Enaleia, розміщених на розглядуваному сайті, важко сказати, хто їх створює: професійний журналіст – носій англійської мови, чи грек, який редагує свої англійські тексти за допомогою спеціальних програм, автоматичного перекладу тощо. Не можна виключити й те, що ці публікації створено штучним інтелектом. Отже, авторство цих текстів знаходиться під питанням. У будь-якому випадку відзначаємо грамотну англійську мову, що не містить жодних ознак того, що текст написаний неносієм мови.

Аналіз обраних публікацій показує, що лексичну основу цих текстів утворюють загальнозживані слова, оскільки в них не вводяться в обіг і не обговорюються нові наукові факти. Проте довкілсва тематика зумовлює необхідність широкого вживання загальнозрозумілої частини екологічної термінології, якою вміло оперує автор, не вдаючися до конкретики: *to drive environmental change, a strong commitment to sustainability, eco-conscious choices, environmental impact, ocean conservation, sustainable practices, a more sustainable future, bio-based products, to promote the principles of circular economy, a dedicated advocate for clean seas* тощо [22; 23]. Лідерство за частотністю уживання належить іменнику *sustainability* (сталість, стабільність) та словосполученням з прикметни-

ком *sustainable – sustainable development* (сталий розвиток), *sustainable future* (стабільне майбутнє), *sustainable products* (продукція, що не шкодить довкіллю) тощо. Як бачимо, ця лексика належить не стільки до наукової екологічної термінології, скільки позначає кореневі поняття екологічного руху як такого, відбиває саму його філософію.

Іншою властивістю аналізованих публікацій є широке, навіть надмірне, на нашу думку, уживання усталених словосполучень, штампів і кліше:

At Enaleia, we are committed to ... , Our shared commitment to protecting ..., The company prioritizes eco-conscious choices..., This showcases a strong commitment to ..., to take meaningful steps toward a greener future, This initiative marks another significant step towards ..., We are confident that..., We remain committed to ... [22].

Тексти написані від першої особи множини – ми постійно натрапляємо на займенники *we, our*:

Our partnership with Ena athletics ... reflects our shared commitment to protecting marine ecosystems and reducing environmental impact.

By engaging fishermen in sustainable practices, we empower them to contribute to ocean conservation.

Our efforts aim to contribute to the long-term protection of the area...

We are confident that with our action to clean up the port, the authorities will be able to continue the effort of preventing other waste from entering the port [23].

Аналіз вказаних публікацій на синтаксичному рівні показав доволі неочікуваний для такого роду текстів результат: у них відчутно переважають короткі, прості за структурою речення.

As an innovative environmental organization dedicated to cleaning the seas, we are proud to announce the further expansion of our collaboration with Allianz in Spain.

Our efforts aim to contribute to the long-term protection of the area, benefiting the larger ecosystem.

The operation was a resounding success, thanks to the expertise of five professional divers from the DeltaSub company [23].

Складні, у т. ч. складнопідрядні речення нам практично не траплялися. Ось мало не єдиний приклад:

The project in the Port of La Rapita was part of World Clean Up Day, which is celebrated on September 20 and underscores Enaleia's commitment to protecting vital ecosystems [23].

Виявлена особливість може пояснюватися декількома причинами: тим, що тексти писав неносій англійської мови, або тим, що вони адре-

совані неносіям мови і неспеціалістам у галузі екології. Припускаємо, що це навмисне спрощення, аби інформація легко сприймалася пересічними людьми усього світу.

Загальний тон публікацій можна схарактеризувати як оптимістичний і дещо піднесений, але загалом експресивними ці тексти назвати не можна через те, що в них не знаходимо ніяких спеціальних прийомів створення експресії. Життєствердна тональність досягається в основному за рахунок кучного вживання базової для екологічного дискурсу лексики, яка має позитивну конотацію: *sustainable, eco-conscious, bio-based* тощо.

Як ми вже зазначали, на сайті організації Enaleia розміщено не лише публікації про її місію та діяльність, а й інтерв'ю її засновника англомовній пресі [24] та статті, зокрема, у Washington Post [25], що розповідають про дитинство Арапакіса та історію створення організації. Останні ми не розглядатимемо, оскільки вони написані носіями англійської – професійними журналістами. Аналіз же мови вищезгаданих інтерв'ю допоможе побачити відмінності у вживанні англійської мови неносієм у писемному та усному мовленні.

Аналіз лексичного рівня реплік Арапакіса у розглядуваних інтерв'ю показує, що він користується тим самим арсеналом загальноєкологічної лексики: *marine litter, a national challenge, circular economy, to recycle, to upcycle into new products, clean up operations*. Окрім загальної для діяча екологічного руху лексики він уживає лексику, пов'язану з рибальством, коли зосереджується на описі процесів збору морського сміття: *fishing boats, fishermen, fishing nets, fishing gear, fishing line*. Також, коментуючи історію створення організації, він згадує економічну кризу та явища, пов'язані з нею: *economic crisis, unemployment, unemployed people*.

На відміну від вже описаних публікацій про діяльність компанії, у текстах інтерв'ю мовлення Арапакіса є доволі емоційним. Це цілком природно: по-перше, усне мовлення завжди характеризується підвищеною емоційністю порівняно з писемним; по-друге, сам предмет розмови сприяє експресії. Коли активіст, не байдужий до того, що відбувається навколо, розповідає про жахливу ситуацію із забрудненням моря у його країні і те, з якими труднощами він стикнувся при вирішенні проблеми, приборкати емоції неможливо. По-третє, емоційному характеру усного мовлення в даному випадку сприяє і той факт, що Арапакіс не є носієм англійської. Це призводить до певної напруги при бажанні точніше висло-

вити свою думку, що виливається в емоції.

But when the economic crisis, you know, peaked in Greece, like in 2016, unemployment skyrocketed.

The scale of the challenge is staggering.

And then all of them, they were just looking at how much plastic they collected and they were like, oh my god, were we collecting so much plastic every day all these years and throwing it back?

Thank you so much for the interview and the amazing questions [24].

Синтаксис усного мовлення динамічніший за синтаксис писемного мовлення. Він характеризується еліпсисом, короткими і незавершеними реченнями, безсполучниковим зв'язком, значною кількістю запитальних, спонукальних та окличних речень. Часто трапляються риторичні запитання. Водночас інтерв'ю – це частково підготовлене розмовне мовлення, яке, як відомо обом учасникам процесу, буде доступне всім охочим, тому все згадане вище про синтаксис розмовного мовлення є релевантним лише до певної міри. Загалом, можемо констатувати, що відповіді Арапакіса на запитання англомовного інтерв'юера підтверджують основні виділювані мовознавцями ознаки розмовної мови. Його мовлення рясніє вставними словами, вигуками і зверненнями.

So, as a child, my first memories were from the sea, you know, on a boat, so it really affected who I am.

But when the economic crisis, you know, peaked in Greece, like in 2016, unemployment skyrocketed.

Like we collected a lot of it, you know, plastic bottles from Egypt ...

Серед довших трапляються і короткі речення розмовного характеру:

I'm just kidding.

It's not easy what we do [24].

На усному мовленні Арапакіса позначається й те, що він не є носієм англійської мови. Через це, як ми вважаємо, він і зловживає виразами *you know* та *like*. Трапляються і типові для неносія помилки в усному мовленні. Так, замість правильного *Can I just give you an example?* він каже: *If I can give an example?* Інші неточності в його мовленні включають такі: *So they get like 10 to 50 dollars a month, regarding on how much plastic they collect* замість ... *depending on how much plastic ...* Ще однією особливістю мовлення Арапакіса є те, що він іноді вживає Present Simple замість Present Continuous, оскільки тривалий теперішній час у його рідній мові відсутній:

We are now working ... with the fishing communities to collect their used fishing gear ... And the

second thing we try to do is ... It's not easy what we do [24].

Висновки. Англійська мова посідає особливе місце в екологічному дискурсі, оскільки він первісно почав формуватися саме в англомовних країнах. Саме англійською мовою було сформульовано його основні поняття. Крім того, в умовах глобалізації роль англійської як міжнародної мови дедалі зміцнюється. Екологічні ж проблеми можна вирішити лише спільними зусиллями країн. У наш час відкривається чимало міжнародних екологічних проєктів, часто під егідою ООН, тому цілком природно, що мовою спілкування в цій сфері є в основному англійська. З огляду на це, в цілому можна прогнозувати подальше зростання значення англійської у природоохоронній сфері. Відповідно, вважаємо, що наразі стає цілком логічним вести мову про англомовний екологічний дискурс тих чи інших країн і ретельно вивчати його специфіку.

З іншого боку, такий розвиток подій не може не викликати занепокоєння лінгвістів, адже йдеться про перші ознаки звуження сфери функціонування національних мов – у нашому

випадку грецька мова поступово витісняється англійською в екологічному дискурсі. І хоча майже всі грецькі екологічні організації наразі мають дві версії своїх офіційних вебсторінок – грецьку та англомовну, приклад Лефтериса Арапакіса демонструє тривожні тенденції: є й ті, хто відмовляється від грецької мови на своїх ресурсах. На наш погляд, це в корені неправильно, адже метою екологічного дискурсу є формування екологічної свідомості населення своєї країни. Якщо Арапакіс почав з очищення морів, що омивають Грецію, було б цілком логічно звертатися передусім до своїх співвітчизників, аби переконати їх не викидати пластик у море, і лише потім до всього світу. Проте, як бачимо, цей грецький екоактивіст проігнорував місцевий рівень. Очевидно, у гонитві за міжнародним визнанням він вирішив відразу ж звернутися до всього світу.

Перспективи подальших досліджень.

У подальшому видається перспективним порівняти англомовний екологічний дискурс Греції й інших країн та ідіостиль відомих екоактивістів в межах однієї лінгвокультури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Розмаріца І. О. Лінгвокогнітивні особливості комунікації у сфері екології (на матеріалі сучасної англійської мови) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2004. 20 с. URL : <https://uacademic.info/ua/document/0404U002298> (дата звернення : 12.12.2025)
2. Столярова А. А. Особливості висвітлення екологічної проблематики у грецьких інтернет-3MI (лінгвістичний аспект). *Сучасні дослідження з іноземної філології*. 2025. № 1 (27). С. 239–248. DOI : <https://doi.org/10.32782/2617-3921.2025.27.239-248> (дата звернення : 12.12.2025)
3. Hanson A. *The Mass Media and Environmental Issues*. New York : St. Martin's Press, 1993. 256 p. ISBN 0-7185-1444-0
4. Neuzil M., Kovarik W. *Mass Media and Environmental Conflict : America's Green Crusades*. Thousand Oaks, London and New Delhi : SAGE Publications, 1996. 243 p. ISBN 0-7619-0333-X
5. Arlt D., Hoppe I., Wolling J. Climate change and media usage: Effects on problem awareness and behavioural intentions. *The International Communication Gazette*, 2011. Vol. 73, № 1–2. P. 45–63. DOI : <https://doi.org/10.1177/1748048510386741>
6. Беляков О. О. Сучасні проблеми розвитку екологічної журналістики в Україні. *Культура народів Причорномор'я*. 2001. № 22. С. 149–152. URL : <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/81093> (дата звернення : 12.12.2025)
7. Олтаржевський Д. О. Висвітлення екологічної тематики на сторінках сучасної української преси (засади, проблематика, досвід, жанрові форми та мовностилістичні прийоми) : дис. ... канд. філол. наук : 10.01.08. Київ, 2004. 196 с. URL : <https://uacademic.info/ua/document/0404U003449> (дата звернення : 12.12.2025)
8. Dryzek J. S. *The Politics of the Earth: Environmental Discourses*. Oxford : Oxford University Press, 2005. 261 p. ISBN 0-19-927739-7
9. Lakoff G. Why it Matters How We Frame the Environment. *Environmental Communication*. 2010. Vol. 4, № 1. P. 70–81. DOI : <https://doi.org/10.1080/17524030903529749>
10. Бабице О. В. Персуазивні і маніпулятивні стратегії англомовної комунікації з екотематики : автореф. дис. ... канд. філол. наук. 10.02.04. Київ, 2014. 20 с. URL : <https://uacademic.info/ua/document/0414U004848> (дата звернення : 12.12.2025)
11. Greenpeace Greece. URL : <https://www.greenpeace.org/greece/> (дата звернення : 12.12.2025)
12. World Wildlife Fund Greece. URL : <https://www.wwf.gr> (дата звернення : 12.12.2025)
13. Mediterranean Institute for Nature and Anthropos. URL : <https://med-ina.org/> (дата звернення : 12.12.2025)
14. Hellenic Society for the Protection of Nature. URL : <https://eepf.gr/> (дата звернення : 12.12.2025)

15. Greek Wildlife Alliance. URL : <https://greekwildlifealliance.gr/> (дата звернення : 12.12.2025)
16. Arcturos. URL : <https://www.arcturos.gr/> (дата звернення : 12.12.2025)
17. Hellenic Ornithological Society. URL : <https://ornithologiki.gr/el/> (дата звернення : 12.12.2025)
18. Sea Turtle Protection Society of Greece. URL : <https://archelon.gr/> (дата звернення : 12.12.2025)
19. Hellenic Society for the Study and Protection of the Monk Seal. URL : <https://www.mom.gr/> (дата звернення : 12.12.2025)
20. Enaleia. URL : <https://enaleia.com/> (дата звернення : 12.12.2025)
21. UN Environment Programme : Young Champions of the Earth. URL : <https://www.unep.org/youngchampions/index.php/bio/2020/europe/leftis-arapakis> (дата звернення : 12.12.2025)
22. Footprints with Purpose: Enaleia X Ena Athletics Combat Marine Waste. URL : <https://enaleia.com/2025/01/30/footprints-with-purpose-enaleia-ena-athletics-combat-marine-waste/> (дата звернення : 12.12.2025)
23. Enaleia X Allianz Expand Marine Cleanup Efforts to Catalonia, Targeting the Seabed of La Rápita Port. URL : <https://enaleia.com/2024/10/15/enaleia-x-allianz-expand-marine-cleanup-efforts-to-catalonia-targeting-the-seabed-of-la-rapita-port/> (дата звернення : 12.12.2025)
24. Fishing for plastic. URL : <https://enaleia.com/2022/11/18/living-on-earth-fishing-for-plastic/> (дата звернення : 12.12.2025)
25. His family fished for generations. Now he's hauling plastic out of the sea. URL : <https://enaleia.com/2022/11/18/the-washington-post-his-family-fished-for-generations-now-hes-hauling-plastic-out-of-the-sea/> (дата звернення : 12.12.2025)

Дата першого надходження рукопису до видання: 19.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 19.12.2025

Дата публікації: 31.12.2025